

СПЕЦИФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ НАРОДНИХ ІГОР
В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИSPECIFIC FEATURES OF THE APPLICATION OF FOLK GAMES
IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF A PRESCHOOL EDUCATION
INSTITUTION

У статті розглянуто специфічні особливості застосування народних ігор у навчально-виховному процесі закладу дошкільної освіти. Висвітлено їхній вплив на фізичний, розумовий та емоційний розвиток дітей дошкільного віку. Акцентовано увагу на значущості використання народних ігор для формування моральних-етичних цінностей, соціалізації дітей та підтримки національних традицій. Аналіз останніх досліджень свідчить про зростаючу актуальність цієї теми в контексті модернізації дошкільної освіти.

Метою дослідження є комплексний аналіз специфічних особливостей використання народних ігор у навчально-виховному процесі дошкільних закладів, визначення їхнього педагогічного потенціалу та розробка методичних рекомендацій щодо впровадження народних ігор у практику виховання дітей.

Застосування народних ігор у ЗДО (заклад дошкільної освіти) має характерні риси, які роблять їх незамінним елементом навчально-виховного процесу. Ці особливості ґрунтуються на багатому культурному змісті, розвивальному потенціалі та адаптації до вікових потреб дітей. Наприклад, народні ігри «Котик і мишки» – розвиває реакцію та вміння швидко діяти, «Гуси-лебеді» – сприяє фізичній активності та кмітливості, «Кривий танець» – поєднує елементи ритміки, танцю та колективної взаємодії.

Упровадження народних ігор у процес навчання та виховання дітей у ЗДО є темою досліджень багатьох сучасних науковців. Зокрема, серед тих, хто розглядав цю проблематику, можна назвати: А. Богущ, П. Лисенко, Н. Луцан, Т. Іваненко, Л. Сидоренко, О. Бойко та багато інших. У своїх роботах ці дослідники акцентували увагу на важливості інтеграції народних ігор у дошкільне виховання.

Застосування народних ігор у ЗДО має низку переваг, але також супроводжується певними труднощами, які можуть ускладнювати їх реалізацію в освітньому процесі (наприклад, недостатня популяризація народної спадщини, відсутність належної підготовки педагогів, обмежений доступ до ресурсів, часові обмеження, недостатня підтримка батьків та ін.).

Також у статті подані рекомендації для вихователів щодо підбору ігор з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей.

Ключові слова: народні ігри, фізичне виховання дітей, національні традиції, соціалізація, розвиток та навчання дітей.

The article examines the specific features of the use of folk games in the educational process of a preschool educational institution. Their impact on the physical, mental and emotional development of preschool children is highlighted. Attention is focused on the significance of the use of folk games for the formation of moral and ethical values, socialization of children and support of national traditions. Analysis of recent research indicates the growing relevance of this topic in the context of the modernization of preschool education.

The purpose of the study is a comprehensive analysis of the specific features of the use of folk games in the educational process of preschool institutions, determination of their pedagogical potential and development of methodological recommendations for the implementation of folk games in the practice of raising children.

The use of folk games in a preschool educational institution (preschool educational institution) has characteristic features that make them an indispensable element of the educational process. These features are based on rich cultural content, developmental potential and adaptation to the age needs of children. For example, folk games "The Cat and the Mouse" – develop reaction and the ability to act quickly, "Geese-Swans" – promote physical activity and intelligence, "The Crooked Dance" – combine elements of rhythm, dance and collective interaction.

The introduction of folk games into the process of teaching and educating children in preschool education is a topic of research by many modern scientists. In particular, among those who considered this issue, we can name: A. Bogush, P. Lysenko, N. Lutsan, T. Ivanenko, L. Sydorenko, O. Boyko and many others. In their works, these researchers focused on the importance of integrating folk games into preschool education.

The use of folk games in early childhood education has a number of advantages, but is also accompanied by certain difficulties that may complicate their implementation in the educational process (for example, insufficient popularization of folk heritage, lack of proper training of teachers, limited access to resources, time constraints, insufficient support from parents, etc.).

The article also provides recommendations for educators on the selection of games taking into account the age and individual characteristics of children.

Key words: folk games, physical education of children, national traditions, socialization, development and education of children.

УДК 394.3:373.2.091
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/79.1.43>

Іншакова І.Є.,
канд. філол. наук,
доцент кафедри дошкільної
і спеціальної освіти
Криворізького державного педагогічного
університету

Постановка проблеми у загальному вигляді. Актуальність теми дослідження народних ігор у дошкільній освіті обумовлена сучасними викликами у вихованні дітей, спрямованими на

гармонійний розвиток їхньої особистості. Народні ігри, як важлива складова української культурної спадщини, мають великий виховний, розвивальний та оздоровчий потенціал. Насамперед, вони

відіграють ключову роль у збереженні та передачі культурних традицій, формуванні національної свідомості та моральних орієнтирів. Через ігри діти знайомляться з традиціями, символами та звичаями українського народу, що сприяє вихованню почуття патріотизму та любові до рідної культури. Крім того, народні ігри є природним способом забезпечення фізичної активності дітей дошкільного віку, що особливо важливо в умовах поширення малорухливого способу життя. Вони сприяють розвитку таких фізичних якостей, як координація, витривалість, спритність та гнучкість, допомагаючи запобігати багатьом проблемам зі здоров'ям.

Важливою особливістю народних ігор є їхній вплив на емоційний розвиток дитини. Вони допомагають формувати навички взаємодії у колективі, сприяють розвитку комунікативних здібностей, толерантності та вміння дотримуватися правил. Народні ігри виступають також ефективним інструментом соціалізації.

Інтеграція народних ігор у систему фізичного виховання дітей повністю відповідає сучасним освітнім стандартам і принципам формування національної складової у виховному процесі.

Таким чином, дослідження значення народних ігор у практиці дошкільного виховання є актуальним як для гармонійного розвитку дитини, так і для збереження національної культурної спадщини.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Аналіз останніх досліджень свідчить про зростаючу актуальність цієї теми в контексті модернізації дошкільної освіти.

Українські науковці Іваненко Т., Сидоренко Л. підкреслюється, що народні ігри сприяють розвитку у дітей витривалості, координації рухів і навичок роботи в команді. Також вони акцентують увагу на важливості використання рухливих ігор з елементами національного колориту у фізичному вихованні.

Науковці Бойко О., Черкасова А. вивчали, як народні ігри можна інтегрувати в освітню діяльність, особливо під час занять з розвитку мовлення, математики та художньої діяльності. Вони дійшли висновку, що такі ігри стимулюють пізнавальну активність дітей, збагачують їх словниковий запас і розвивають творчі здібності.

Автори (зокрема Коваленко Н., Лисенко П.) підкреслюють, що народні ігри сприяють ознайомленню дітей із традиціями та звичаями українського народу. Особлива увага приділяється іграм із використанням народних пісень, приказок та загадок.

У дослідженнях Гончарової Л. та Марченко В. розглядається вплив народних ігор на емоційний стан дітей. Такі ігри створюють доброзичливу атмосферу, зменшують тривожність та сприяють мотивації до навчання.

Наукові роботи Сергієнко Н. та Іщенко О. пропонують конкретні методичні рекомендації щодо впровадження народних ігор у роботу вихователів. Автори підкреслюють необхідність врахування вікових особливостей дітей, тематичної спрямованості занять та специфіки регіональної культури.

Сучасні дослідники, такі як Рудницька О., Мартиненко В., Іванюк М., акцентують увагу на відновленні етнокультурної спадщини та її значенні для формування морально-етичних цінностей дошкільників.

Таким чином, останні дослідження свідчать про значний потенціал народних ігор у системі дошкільної освіти. Вони сприяють не лише фізичному розвитку дітей, але й формуванню їхньої національної ідентичності, соціальних навичок та емоційної стійкості. Подальші наукові розвідки можуть бути спрямовані на розробку інноваційних програм із широким використанням народних ігор, які адаптовані до сучасних освітніх умов.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Визначимо декілька аспектів, які потребують подальшого дослідження. По-перше, важливо вивчити можливості застосування сучасних технологій, таких як інтерактивні дошки, мобільні додатки, для підвищення ефективності використання народних ігор в ЗДО. По-друге, необхідно дослідити, як народні ігри можуть бути органічно включені в сучасні програми для дітей дошкільного віку, з урахуванням їхнього педагогічного та культурного значення.

Мета дослідження – комплексний аналіз специфічних особливостей використання народних ігор у навчально-виховному процесі дошкільних закладів, визначення їхнього педагогічного потенціалу та розробка методичних рекомендацій щодо впровадження народних ігор у практику виховання дітей.

Основний текст. Народні ігри — це складова частина усної народної творчості, яка виконує освітньо-виховну та розважальну функції. Вони відображають культурний досвід народу, пов'язаний із природними умовами, історією та традиціями [1, с. 57, 81, 88]. Гра як елемент фольклору має синкретичний характер, адже вона інтегрує у собі елементи співу, танцю, руху та змагальності.

Основними особливостями народних ігор є: традиційність (вони передаються із покоління в покоління) [2, с. 41–43]; соціальність (ігри спрямовані на формування комунікативних навичок і соціальної взаємодії) [3, с. 83–84]; етнокультурність (гра зберігає мовні, музичні та ритуальні елементи, які притаманні конкретному народу [5, с. 52–53]; адаптивність (вони можуть бути пристосовані до різних вікових груп і умов проведення) [4, с. 101–102].

Рухливі народні ігри є важливим елементом у вихованні дошкільників, адже вони сприяють

всебічному розвитку дитини – фізичному, емоційному та соціальному. Такі ігри допомагають познайомити дітей із культурними традиціями, звичаями та цінностями українського народу. Завдяки використанню рухливих ігор діти дізнаються більше про рідну культуру, розвивають мовлення, уяву, творчість.

Народні ігри мають велике значення для фізичного розвитку дитини. Такі ігри, як «Гуси-лебеді», «Подоланочка», «Ходить гарбуз по городу», сприяють зміцненню опорно-рухового апарату, розвитку координації рухів, спритності та витривалості. Наприклад, у грі «Гуси-лебеді» діти вчаться швидко реагувати на зміну умов, розвивають спритність, а також засвоюють елементи традиційної обрядовості, що формує уявлення про культурні цінності народу [2, с. 43–44].

Народні ігри вчать дітей співчуттю, справедливості, відповідальності. Вони закладають основи моральної поведінки, таким чином допомагаючи дітям усвідомити цінність взаємодопомоги, чесності, доброзичливості. Наприклад, у грі «Коза-Дерева» діти не лише розвивають фізичну активність, а й засвоюють моральну настанову – перемога досягається спільними зусиллями [6, с. 29, 67].

Успішне впровадження народних ігор у освітній процес буде залежати від правильної методики їхнього використання, що враховує вікові особливості дітей, мету заняття та педагогічні завдання. Наприклад, для молодших груп найбільше підходять прості ігри з мінімальною кількістю правил. Сама гра повинна адаптуватися відповідно до сучасних реалій, щоб бути цікавою та зрозумілою для дітей. Це дозволить зробити процес залучення максимально ефективним. Перед початком гри педагог пояснює її правила, демонструє основні етапи та активно залучає дітей до участі. Після завершення гри важливо провести обговорення, під час якого звертається увага на моральні та виховні аспекти гри. Це сприяє закріпленню позитивного впливу гри на розвиток дитини [1, с. 57, 81, 88].

На нашу думку, саме такий підхід до використання народних ігор сприяє гармонійному розвитку дітей дошкільного віку та формуванню у них цінностей, які залишатимуться з ними протягом усього життя.

Розробка методичних рекомендацій для впровадження народних ігор у процес виховання дітей дошкільного віку повинна включати кілька важливих етапів. Перш за все, необхідно ознайомити дітей з історією та значенням народних ігор як частини національної культури. Це можна здійснити через розповіді або показ відео, що демонструють традиційні ігри.

Для кожного віку дітей потрібно підбирати відповідні ігри: для наймолодших (3–4 роки) підійдуть

прості рухливі ігри, такі як «Козаки-розбійники» або «Летючий м'яч», а старшої групи (5–6 років) – більш складні ігри з правилами командної взаємодії, наприклад, «Перетягування канату», «Білкі та лисиці».

Ігри також можна адаптувати до сучасних умов, зважаючи на наявність або відсутність простору для активних ігор, а також на інфраструктуру дитячих садків. Якщо ж фізична активність на вулиці обмежена, ігри можна адаптувати для приміщень.

Для заохочення дітей важливо створити відповідну атмосферу через костюми, музику та тематичне оформлення ігор. Це дозволить зробити гру більш захоплюючою та мотивуючою для активної участі.

Необхідно також враховувати місцеві народні традиції, обираючи ігри, що допомагають дітям глибше відчути свою національну приналежність. Залучення батьків у процес також є важливим: вони можуть організовувати спільні ігри з дітьми, що зміцнить взаємозв'язок між родиною та дошкільним закладом.

Наприкінці, важливо провести оцінку результативності впровадження народних ігор, спостерігаючи за фізичним, соціальним та моральними змінами у поведінці дітей. Це дозволить адаптувати методику за потреби та забезпечити ефективність роботи.

Використання народних ігор у ЗДО має безліч переваг, але і є певні труднощі, які можуть впливати на їх ефективність у виховному процесі. Наприклад, знижений інтерес до народних традицій (сучасні тенденції зменшують увагу до національної культури та спадщини, що може стати причиною недостатньої мотивації педагогів і батьків у впровадженні таких ігор); обмеженість інформаційних матеріалів (це створює складнощі для педагогів, які прагнуть впроваджувати інноваційні форми роботи); неузгодженість із сучасними виховними підходами (деякі народні ігри можуть не відповідати вимогам сучасної педагогіки, або включати елементи, які потребують адаптації для дошкільників); складність інтеграції для різних груп дітей (застосування народних ігор може бути ускладнене для дітей із різним рівнем розвитку, наприклад, дітей з особливими потребами, або для змішаних вікових груп); часові обмеження (у розкладі занять не завжди є можливість виділити достатньо часу для якісного проведення ігор); недостатня підтримка батьків (якщо батьки не знайомі з перевагами народних ігор, вони можуть не підтримувати їх використання). Подолання цих проблем можливе завдяки підвищенню кваліфікації педагогів, популяризації народної культури та забезпеченню достатніх ресурсів для її інтеграції в освітній процес.

Висновок. Особливістю використання народних ігор у закладах дошкільної освіти є: адаптація до вікових можливостей дітей, популяризація національних традицій, поєднання рухової активності з вихованням моральних якостей, забезпечення гармонійного розвитку дитини.

Отже, використання народних ігор у навчально-виховному процесі дошкільних закладів дозволяє ефективно поєднувати фізичне виховання з культурним та моральним розвитком, що є важливим для формування всебічно розвиненої особистості.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Артемова Л. Ігри дошкільнят. Харків: Основа, 2003. 190 с.
2. Байбара Т. Народні традиції у вихованні дошкільників. Львів: Світ, 2010. 184 с.
3. Долинська Ю. Ігрова діяльність у дитячому садку. Умань: УманьДПУ, 2015. 210 с.
4. Іванюк М. Етнокультурна спадщина в освіті. Чернівці: Прут, 2020. 240 с.
5. Мартиненко В. Народна педагогіка і сучасне виховання. Київ: Просвіта, 2005. 218 с.
6. Рудницька О. Етнопедагогіка. Київ: Генеза, 2002. 352 с.